

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1940-41

DRAMA

5 N. V. GOGOLJ:
REVIZOR

Din 2:50

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1940/41

DRAMA

Štev. 5

NIKOLAJ VASILJEVIČ GOGOLJ:

REVIZOR

PREMIERA 11. OKTOBRA 1940

Ko je »Revizor« doživel krstno predstavo, se je pisalo leto 1836. Evropska komedija je v tistih časih preživljala svojo najtežjo krizo. V dramah je romantika rušila mogočno stavbo klasicizma, komedija pa je bila skoraj popolnoma zanemarjena in jalova. V Angliji po Sheridanu in Gay-u ni bilo izrazitega komediografa. Tam je prevladovala udobna meščanska veseloigra v slogu Garrichovih iger. Na Francoskem je neomejeno gospodoval v gledališču Marivaux-jev epigon Scribe s svojimi komedijskimi mehanizmi. Le fini in preciozni Musset je ustvarjal subtilnejše veseloigrice brez tehtnejših zamisli. V Italiji je gledališče živelo od Goldonija in starejših klasikov, pa tudi od sodobne povprečnosti. V Nemčiji je bil Kleistov »Razbiti vrč« docela osamljen pojav; gledališče je živelo od Kotzebujaja. In ta okus je prodiral tudi k nam, kakor kaže Smoletov primer.

V ta popolnoma opustošeni, temni čas je padel Gogoljev »Revizor« kakor meteor čudežne svetlobe in lepote. Delo, ki ni več zgolj točen stroj za izvajanje komičnih efektov, ne spretna prireditelj starih in znanih komičnih situacij, šal in burk, ki imajo komaj še rahlo življenjsko vernost in ki so v bistvu samo še odrske konvencionalnosti, marveč umotvor, docela nov, ves iz življenja in

ruske resničnosti in iz umetniške volje, ki stremlje k najvišjemu. Mladi ruski realizem, ki ga je počel Puškin, je z »Revizorjem« ustvaril za »Onjeginom« svoje prvo večno delo. Ustvaril je komedijo iz resničnosti in smeha, da se smeješ življenju, nad čigar bednostjo se na posled zgroziš. Kaj more komedija dati višjega in globljega?

Komika »Revizorja« je vsa grajena na značajih. Gotovo, Gogolj se poslužuje, kar je samo prav, vseh vrst komike od situacijske komike do šale in dovtipa, toda njegova osrednja pozornost velja značajem. V njih slika bedno rusko uradniško provinco. Življenje ljudi, ki živijo od najbolj ničevih stvari tega sveta in za najbolj ničeve življenjske dobrine. Majhne in nezdatne, prazne in nizke moči gibljejo te pokvarjene neboljence, vse njihovo početje je ničevost in v globokem smislu nesmiselno. Majhne ambicije jih podžigajo, nezdatna zavist jih navdaja, vsakdanja privoščljivost in škodoželjnost sta jim v krvi. Podkupljivost in zloraba oblasti sta pri njih v navadi. Pri tem so vendarle vsi ti jari gospodje uradniki samo ubožci in pokvarjeni nesrečniki, njihovo življenje in početje te na posled navda s pomilovanjem.

V svet, ki ga sestavljajo ti ljudje, udari dogodek: prihod revizorja — Hlestakova. »Kdo je prav za prav Hlestakov?« se vprašuje Gogolj. »Mlad človek, uradnik, sicer brezpomemben kakor se takim ljudem pravi, toda ima svojstva, kakršna imajo tudi ljudje, ki jih nimamo za brezpomembne. Izpostaviti ta svojstva v osebah, ki sicer niso brez lepih odlik, bi bilo za pisatelja greh, ker bi jih s tem izročil vsesplošnemu smehu. Naj rajši vsakdo poišče košček samega sebe v tej vlogi in naj se hkratu lahko ozre okrog sebe brez bojzani in strahu, da bi ga kdo pokazal s prstom in ga imenoval z imenom. Skratka, ta oseba mora biti tip marsičesa, kar je razmetano v ruskih značajih, kar pa se je tukaj slučajno združilo v eni osebi, kot se to zelo pogosto dogaja v naravi. Vsakdo je bil

ali pa je vsaj za minuto, če ne kar za nekaj minut Hlestakov, samo da si kajpada tega noče priznati; rad se celo posmehne temu dejstvu, seveda v tuji koži, ne v lastni. Skratka, redko koga ne doleti ta usoda vsaj enkrat v življenju, — stvar je samo ta, da se človek takoj nato spretno zasuče in že ni več, kar je bil.« Ta Hlestakov je v bistvu eden izmed njih, ravno tak človek, kakor so ti provincialni mogotci sami, samo položaj, v katerega pride, mu da nenačuden pomen in moč, da s svojim pojavom razburi gnilo idilo in da se spričo njega njegovi notranji sorodniki razgalijo do kraja. In ko ta ničevost razburi vso to skvarjeno brezpomembnost, se zasmješ in zgroziš. Smeješ se in težko ti je, dokler ne udari zadnji, resnični in véliki grom.

Poleg tega, da je odlična komedija, je »Revizor« tudi genialna slika ruskega življenja. Idejo za to delo je Gogolj prejel od Puškina, ki mu je dal tudi osnovno misel za roman »Mrtve duše«. Zato ni čuda, da ruska literarna zgodovina imenuje Puškina očeta ruskega realizma. Dal je Gogolju navdih in zamisel za njegovi dve mojstrovini, o katerih je nekoč izrekel sodbo v šaljivi obliki, ki je tako značilna zanj: »Pred tem Rusinom človek ne sme ziniti o svojih snoveh. Takoj se jih polasti in kar je najlepše, — obdela jih sijajno, nemara bolje kot bi jih človek sam.«

Z »Revizorjem« je Gogolj dokončno zavrnil rusko komedijo v rusko življenje. S tem je doponil delo, ki sta ga pred njim začela Fonvizin in Gribojedov. Tudi ruski drami je bila s tem odprta ogromna snov ruskega življenja. Ravno toliko je »Revizor« pomenil v evropski komediografiji. Vrsta dramatikov, ki so neposredno vplivani po Gogolju, je danes že nepregledna. In Gogoljeva zasluga je, da je evropska komedija spet našla stik z življenjem in da se je znova zavedala visokega in resnega poslanstva, ki ga ima smeh v našem življenju.

J. Vidmar

Nekaj režijskih opomb

Stil režije izhaja iz stila, v katerem je pisano dramatsko delo. Gogoljev »Revizor« je v glavnem realistična komedija, čeprav se ponekod giblje že ob robu groteske, vendar ne prehaja avtor nikoli v karikaturu. »Besede v stran«, ki jih srečamo precej v njegovem delu in ki jih je režija nekoliko omejila, ker ne ustrezajo več današnjemu gledališkemu stilu, so bile takrat sploh v modi v evropski komediji, zlasti v francoski. Zato niso bistven del Gogoljevega stila. Občutek, kje in kdaj se začne groteska ali karikatura, ni povsod enak. To dokazuje izredno jasno stil ruskega teatra. Hudožestveniki (pa tudi že Mali teater pred njimi) uprizarjajo »Revizorja« z izredno in ostro začrtano karakteristiko posameznih oseb, poudarjajoč nekatere poglobitve kontraste med njimi v toliki meri, da ne prestopajo po našem, slovenskem občutju, le mej komedije v grotesko, temveč prehajajo ponekod že v karikaturu. Nikakor nočem načelno in splošno nasprotovati temu načinu in stilu, ker ga Rusi izvajajo mojstrsko, enotno in dosledno, pač pa sem mnenja, da je njihov stil neprenosljiv v slovensko gledališko umetnost. (Vsaj danes še ne!) Mera za grotesko in občutek za karikaturu sta pri nas veliko ožje odmerjena, mi občutimo marsikaj veliko prej za grotesko in karikaturu kakor oni! To je eno! Drugo, prav tako važno, pa je: slovensko gledališče mora tudi pri uprizarjanju velikih, klasičnih del svetovne dramatike najti ali pa vsaj iskati stil, ki ne bo zgolj stil teatralične preračunanosti in tehnike ali pa epigonstvo, temveč stil, ki bo utemeljen in zakoreninjen v našem doživetju in v naši bitnosti. Ker ne gre v »Revizorju« le za »teater«, temveč se v njem gode zelo resne in globoke stvari, ker nastopajoče osebe niso le karikature, temveč predvsem ljudje s svojo usodo, uboge uradniške pare, čeprav etično ničvredne in skrajno pokvarjene, so režiser in igralci

stremeli po povdarku njihove človeške strani, njihove človeške stiske in nemoči, kakor tudi smešnosti in majhnosti, da bi tako gledalcu čim bolj približali njihove resnične in žive like, ki so vzeti iz sredine življenja in niso le proizvod pisateljeve fantazije. Da bi gledalec ne imel občutka, da so to le teatrski ali literarni liki, temveč živi ljudje, ki smo jih le nekoliko ostreje prikazali in jih razsvetlili z žarko lučjo gledaliških reflektorjev, smo si prizadevali jih prikazati kolikor mogoče življenjsko verjetne in človeške. Vse to je določilo realistični stil naše uprizoritve, kajpak da vse skupaj v okviru Gogoljevega realizma. Sam Gogolj je precej jasno določil teatrski stil svoje komedije, ko je opozoril, da ne smejo igralci »Revizorja« karikirati. Zato si je režija prizadevala ustvariti takšen teatrski stil, ki bi se kolikor mogoče skladal z literarnim stilom Gogoljeve komedije. skratka, skušala je najti odrsko obliko zanj, obenem pa je skrbela, da se ni odmaknil resničnosti in življenju.

Posebnost Gogoljevega »Revizorja«, ki je povzročila že veliko preglavic kritikom, literarnim zgodovinarjem, režiserjem in igralcem, je poslednja scena, ko najavi orožnik prihod pravega revizorja in ko vsa »skupina namah izpremeni položaj in otrpne kakor okamenela«. To je scena zase; dasi je zvezana s petim dejanjem, vendar je že začetek nove igre, ki se pri morebitni strogosti pravega revizorja utegne spremeniti v tragedijo. Gogolj pravi v poslednji redakciji, da ohrani okamenela skupina od njega precej podrobno popisano in celo mojstrsko risbo, nazorno orisano podobo — skoraj poldruho minuto. Sprva je zahteval celo več! Tukaj je Gogolj resnično preskočil iz okvira prejšnjih dejanj in prizorov ter posegel po pantomimičnem prizoru ali tako zvani živi sliki, ki je do danes doživela že več različnih odrskih upodobitev. Majerhold na pr. je spustil takoj po orožnikovih besedah zastor, ki pa se je spet hitro dvignil in na odru so stale negibne lutke v človeški velikosti. Vsekakor zelo

originalna rešitev! Stanislavski ga je rešil po svoje, Mali teater spet po svoje itd. Da bi tudi naša uprizoritev pokazala »nemi prizor«, ki je nekakšen nem epilog strahu bednih uradnikov pred pravim revizorjem, čim bolj živo in nazorno, obenem pa osvetlila vse značaje v čim bolj jarki luči, se je režija poslužila žarometa, ki gre od osebe do osebe, medtem ko jo naj plat zvona in grom akustično podpreta, obenem pa naj vzbudita grozo in viхро, s katero se je nenadoma pojavil pravi revizor, ki prihaja kot požar, ki bo bržkone upepelil vse te uboge uradniške bajte. Zamisel je povsem originalna in neodvisna od tujih vzorov.

Gogolj je le iz strahu pred cenzuro postavil prizorišče svoje komedije v neko provincialno gnezdo. V resnici je mislil na vsa gubernatorska mesta gori do carskega Peterburga. Ker pa gre v tej komediji predvsem za splošne uradniške in človeške slabosti, ki jih ne najdemo le v provinci, temveč prav tako v večjih in glavnih mestih, ne stremi inscenacija po kakšnih izrazito določenih lokalnih, provincialnih potezah, temveč hoče dati le okvir komediji in času! Zato je salon pri poglavarju naznačen le z najnujnejšimi kulisami v stilu ruskega empira, ki je takrat prevladoval pri javnih in imenitnejših ustanovah, v drugem dejanju pa gre za občutje borne gostilniške podstrešne sobe. Tako ohranja tudi inscenacija isti stil, iz katerega je izšla režija.

Dr. K. B.

Odlomki iz pisma,

ki ga je Gogolj kmalu po krstni predstavi pisal nekemu književniku.

»Revizorja so odigrali — in meni je pri srcu tako težko, tako čudno . . . Pričakoval sem in sem vnaprej vedel, kako pojde stvar in vendar me je prevzelo zdaj žalostno in neprijetno mučno čustvo. Lastno delo mi je postalo zoprno, nemogoče, kakor da ne bi bilo

moje. Glavna vloga je propadla; to sem si mislil. Hlestakov je bil nekaj takega kakor cela vrsta vodevilskih šaljševcev, ki so izvolili priti uganjat k nam burke iz pariških gledališč. Bil je kratkomalo navaden lažnjivec, blede oseba, ki že dve stoletji nastopa v enem in istem kostumu. Ali iz vloge same res ni videti, kaj je Hlestakov? Meni se je zdel jasen. Hlestakov nikakor ne vleče ljudi; to ni lažnjivec po poklicu; on se sam ne zaveda, da laže, in že malone sam verjame, kar govori. Razgovoril se je in razpoložen je: vidi, da gre vse kakor po maslu, poslušajo ga in samo zato govori gladkeje, bolj nepresiljeno, govori iz srca, govori popolnoma odkrito in govoreč laž, razkriva v nji samega sebe takega, kakršen je. Naši igralci sploh ne znajo lagati. Po njihovem mnenju se lagati pravi kratkomalo vezati otrobe. Lagati se pravi, govoriti laž s tonom, ki je tako blizu resnici, tako naivno, tako naravno, kakor je mogoče govoriti samo resnico; in ravno v tem je vsa komika laži.

Hlestakov nikakor ne laže hladno ali fanfaronsko-teatralično: temveč laže s čustvom; v njegovih očeh se izraža naslada, ki jo ima od laži. To je sploh najlepši in najbolj poetičen trenutek njegovega življenja — skoraj neke vrste navdih. — Pri Hlestakovu ne sme biti nobena stvar označena ostro. On spada h krogu, ki se očitno po ničemer ne razlikuje od drugega mladega sveta. Včasih se celo čisto dobro vede, celo govori včasih tehtno in le v primerih, kjer je treba imeti prisotnost duha ali značaj, se pokaže njegova malce malopridna, brezpomembna narava. Obrisi glavarja so na primer bolj trdni in jasni. Obrisi vloge Hlestakova pa so preveč gibljivi in prefini, zato jih je težje dojeti . . .

*

Še besedo o zadnjem prizoru. Ponesrečil se je popolnoma. Zastor pade v mučnem trenutku in igra je videti, kakor da ne bi bila končana. Toda jaz nisem kriv. Niso me hoteli ubogati. Še zdaj trdim,

da zadnji prizor ne bo imel uspeha, dokler ne bodo razumeli, da je to kratkomalo nema slika, da mora vse to predstavljati okamenelo skupino, da se tukaj konča drama, ki jo nadaljuje otrpla mimika, da zastor ne sme pasti kaki dve — tri minute in da se mora vse zgoditi tako, kakor je potrebno pri *živih slikah*... Strah vsake osebe v igri je čisto drugačen, kakor so različni njihovi značaji in storjeni grehi.

Glavar je udarjen drugače kakor njegova žena in hči. Sodnik se prestraši drugače kakor upravitelj in ta drugače kakor poštni ravnatelj itd. itd. Čisto po svoje sta spet prizadeta Bobčinski in Dobčinski. Tudi tukaj si ostaneta zvesta, se obrneta drug k drugemu z vprašanjem, ki jima je zamrlo na ustnicah. Samo gostje lahko odrevene vsi na enak način: toda ti so ozadje te slike... Skratka, vsak naj mimično nadaljuje svojo vlogo. Toda manjka mi moči, da bi se še dalje brigal in prerekal. Utrujen sem na duši in na telesu. Pri-sežem Vam, da nihče ne ve za moje trpljenje in ne sliši nič o njem. Bog z njimi, vsemi! Moja igra mi je postala zoperna. Rad bi kam pobegnil, Bog vedi kam, in samo popotovanje, parnik, morje in drugo daljno nebo, ki me čaka, me lahko osveže. Hrepenim po njih kakor Bog vedi po čem. Pridite kmalu, za božjo voljo. Ne odpotujem, dokler se ne poslovim od Vas. Povedati vam moram še marsikaj, česar ne more povedati neznosno, hladno pismo...«

S. Peterburg, 25. maja 1836.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Zupančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Revizor

KOMEDIJA V PETIH DEJANJIH. SPISAL NIKOLAJ V. GOGOLJ. — PRELOŽIL IVAN PRIJATELJ.

INSCENATOR: ING. ARH. E. FRANZ.

REŽISER: DR. B. KREFT.

Antón Antónovič Skvozník-Dmuhanovski, mestni poglavar	Cesar	Iván Aleksandrovič Hlestakov, uradnik iz Peterburga	Daneš
Ana Andréjevna, njegova žena	Nablocka	Osip, njegov sluga	Kralj
Marja Antónovna, njegova hči	Levarjeva	Kristijan Ivánovič Hiebner, okrožni zdravnik	Raztresen
Luká Lukíč Hlópov, šolski nadzornik	Drenovec	Iván Lázarjevič Rastakóvskij	***
Njegova žena	Gabrijelčič	Stjepán Ivánovič Koróbkin	ugledna moža mesta
Amos Fjodorovič Ljapkin-Tjapkin, sodnik	Skrbinšek	Zena Korobkina	Kaukler
Artemij Filipovič Zemljanika, oskrbnik dobrotelčnih zavodov	Lipah	Stjepán Iljič Uhovjórtoč, policijski nadzornik	Simčičeva
Ivan Kuzmič Špekín, poštar	Teček	Deržimorda, stražnik	Bratina
Peter Ivánovič Dóbčinskij	Novak	Miška, poglavarjev sluga	Potokar
Peter Ivánovič Bóbčinskij	Sever	Natakar	Plut
			Brezigar

Gosti moškega in ženskega spola, trgovci, meščani, prosilci.

Odmor po tretjem dejanju.

Blagajna se odpre ob pol 20.

20.

Konec ob 23.

Parter:	Sedeži I. vrste	Din 25—
	II.-III. vrste	24—
	IV.-VI. "	22—
	VII.-IX. "	20—
	X.-XI. "	18—
	XII.-XIII.	16—

Lože v parteru	Din 90—
" v I. galeriji	90—
" balkona	60—
Dotatni loži	20—
skladi	20—
	15—

Balkon: Sedeži I. vrste	Din 18—
" II. "	14—
Galerija: Sedeži I. vrste	12—
" II. "	10—
" III. "	8—
Galerijsko stojišče	2—
Dijaško	4—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni od pol 11. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Telef. 4611. Predpisana taksa za gledališču od pol 11. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Telef. 4611. je vračunana v cenah.

IN COOPERATION WITH THE NATIONAL

AMERICAN SOCIETY OF PROFESSIONAL ENGINEERS

The American Society of Professional Engineers is a national organization of engineers and architects. It is the largest and most influential of the engineering professions in the United States. The Society is dedicated to the promotion of the highest standards of professional conduct and to the advancement of the engineering profession. It is a non-profit organization and its members are engaged in the practice of their respective professions. The Society is a member of the International Federation of Engineering Organizations (IFEO) and is affiliated with the American Council on Education (ACE) and the National Science Foundation (NSF).

FOR THE YEAR 1955

Category	Amount
Engineering	100.00
Architecture	50.00
Professional Fees	25.00
Travel	10.00
Books	5.00
Supplies	2.50
Other	1.50
Total	194.00

For further information, contact the American Society of Professional Engineers, 1801 Alexander Bell Drive, Alexandria, Virginia 22304.